

علمی-پژوهشی

فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر

سال هفتم، شماره (۲۰)، بهار ۱۳۹۲

تاریخ پذیرش: ۹۱/۱۱/۱۱

تاریخ دریافت: ۹۱/۱۱/۱

صص ۲۴۱ - ۲۵۸

بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه پیام نور بستک در سال ۱۳۸۹

منصوره دسترنج^۱، صدیقه بلوکی^۲، مریم موذن^۳

چکیده

هدف اصلی مقاله حاضر، بررسی عواملی است که می‌تواند در افت تحصیلی دانشجویان مؤثر باشد. به عبارت دیگر این طرح به دنبال همبستگی میان عوامل اقتصادی، اجتماعی و افت تحصیلی در میان دانشجویان است. بدین منظور، ابتدا تحقیقات انجام شده داخلی و خارجی مرور شد. سپس نظریه‌های موجود در رابطه با افت تحصیلی که شامل نظریه کارکردگرایی، نظریه تضاد، نظریه بازتولید است مورد بررسی قرار گرفت. این تحقیق ۱۰ فرضیه در رابطه با تأثیر درآمد والدین، میزان تحصیلات والدین، سن، جنس، شغل والدین، معدل دیپلم دانشجوی، فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه، محل سکونت بر افت تحصیلی را مورد آزمون قرار

m.dastranjnu@yahoo.com

۱- دانشگاه پیام نور، گروه علوم اجتماعی، تهران، ۴۶۹۷-۱۹۳۹۵، ج.ا.ایران

۲- دانشگاه پیام نور، گروه مدیریت، تهران، ۴۶۹۷-۱۹۳۹۵، ج.ا.ایران

۳- دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر، گروه مدیریت

داد. بدین منظور، تعداد ۹۸ نفر دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۸۹ از دانشگاه پیام نور بستک با معدل کمتر از ۱۴ و یا حداقل یک ترم مشروطی به عنوان حجم نمونه انتخاب و با استفاده از روش پیمایش و پرسشنامه اطلاعات لازم از آنها جمع آوری شد. تحلیل اطلاعات از طریق SPSS انجام گرفت و نتایج زیر حاصل شد: میان درآمد والدین و افت تحصیلی رابطه معنی داری وجود دارد. میان تحصیلات والدین و افت تحصیلی رابطه‌ای وجود ندارد. همچنین میان شغل والدین و افت تحصیلی رابطه‌ای نشان داده نشده است. هر چقدر سن دانشجویان بالاتر بوده، افت تحصیلی آنها بیشتر شده است. بین جنسیت و افت تحصیلی رابطه‌ای وجود نداشت. معدل دیپلم نقش مهمی در افت تحصیلی دانشجویان داشته است. به صورتی که دانشجویانی که در دوره دبیرستان معدل بیشتری داشتند در دانشگاه نیز موفقیت بیشتری را نشان دادند و بالعکس. دانشجویانی که بلافاصله بعد از گرفتن دیپلم وارد دانشگاه می‌شوند به دلیل پیوستگی تحصیلی، احتمالاً موفقیت تحصیلی بیشتری را تجربه می‌کنند. در ارتباط با تأثیر محل سکونت دانشجو بر افت تحصیلی، ارتباط معنی داری مشاهده نشد.

واژه‌های کلیدی: افت تحصیلی، دانشجویان، دانشگاه پیام نور.

مقدمه و بیان مسأله

نظام آموزشی هر کشور دارای سیر تکاملی ویژه‌ای است که تحت تأثیر عوامل تاریخی، جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و مسائل خاص فرهنگی آن کشور قرار دارد. به اعتقاد صاحب‌نظران یکی از بهترین روش‌ها برای ایجاد و حفظ نظام آموزشی خوب تربیت افراد کارآمد و متخصص است. شرایط و اوضاع حال و آینده افراد جامعه باعث گردیده تا دانشجویان همانند سایر اقشار جامعه مسئولیت‌های بیشتر و سنگین تری در دانشگاه به عهده بگیرند. دانشگاه‌ها به عنوان مراکز تفکر و تولید دانش وظیفه تربیت نیروی انسانی متخصص و پاسخگو به نیازهای حال و آینده جامعه را بر عهده دارند. دانشگاه‌ها هر ساله دانشجویان جدیدالورود را پذیرش و دانشجویانی را نیز فارغ‌التحصیل می‌کنند که در این چرخه مستمر توجه به کیفیت آموزشی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. از این رو افزایش کیفیت نظام آموزشی به عنوان اثرگذارترین عامل در توسعه کشورها محسوب می‌شوند (Berk, 1999).

سازمان یونسکو مفهوم افت تحصیلی را به تکرار پایه، ترک تحصیل زودرس و کاهش کیفیت آموزشی و تحصیلی افراد نسبت می دهد (Unesco, 1984). ارزشیابی مداوم و مستمر وضعیت تحصیلی دانشجویان در طول تحصیل یکی از ارکان ضروری و اجتناب ناپذیر بهبود کیفیت نظام آموزشی به ویژه در دانشگاهها بوده که می تواند با مقایسه میانگین نمرات اکتسابی دانشجویان در دوره های مختلف انجام پذیرد. این امر در تدوین برنامه آموزشی بهتر، ارتقای کیفیت آموزشی و نهایتاً در اصلاح و بهبود کارایی مسئولان مربوطه تأثیر بسزایی دارد (Lindemann & et al, 2001:162). توجه به این امر چیزی است که در تمام دنیا در رأس برنامه های توسعه آموزشی مدنظر قرار می گیرد، بطوریکه در انگلستان در تعدادی از دانشکده های پزشکی و دندانپزشکی نمرات دانشجویان در ترم اول و آخر برای ارزیابی میزان پیشرفت یا افت آنان در طول تحصیل بطور معمول مقایسه می شود (صدقت و ملکی، ۱۳۸۱: ۳۹-۱۷). با توجه به توسعه کمی در دانشگاهها در سالهای اخیر و عدم توجه کافی به کیفیت و استانداردهای آموزشی، افت تحصیلی در دانشگاهها به صورت یک مشکل اساسی مطرح شده است و به تدریج تشدید می شود. نظام آموزشی به دلیل کمبودها و کاستی ها و عوامل دیگر نمی تواند به تمامی اهداف خود نائل آید که نتیجه آن افت تحصیلی است که در آموزشگاهها و در مراکز آموزش عالی به لحاظ کمی و کیفی وجود دارد.

افت تحصیلی یا اتلاف منابع به صورتهای زیر در نظام آموزشی می تواند بروز نماید.

افت بر اثر قصور نظام اجتماعی در فراهم آوردن آموزش و پرورش همگانی

افت بر اثر قصور نظام آموزشی در نگهداری افراد در داخل نظام آموزشی

افت بر اثر قصور نظام آموزشی در برقراری هدفها و برنامه های متناسب آموزش و پرورش

افت بر اثر قصور نظام آموزشی در دستیابی کارآمد به هدفها و برنامه های نظام آموزشی

با عنایت به موارد فوق بررسی عوامل مؤثر در افت تحصیلی از اهمیت خاصی برخوردار است و از طرفی راه حلهای نظری و عملی به مسئولان ارائه می دهد تا از اتلاف وقت منابع انسانی که مهمترین عنصر و به بیانی روح هر سازمانی اند نیز جلوگیری به عمل آید (Sheoelitz & Levitz, 2005). با توجه به اهمیت افت تحصیلی دانشجویان و مشکلات ناشی از عدم کنترل آن، این مطالعه با هدف تعیین علل افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه پیام

نور بستک در سال تحصیلی ۱۳۸۹ انجام پذیرفت.

مروری بر تحقیقات پیشین

هزار جریبی دستکی (۱۳۷۳) در پژوهشی به "بررسی علل افت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه تهران (دانشکده فنی)" پرداخته است. بطور کلی علل و عوامل موثر بر افت تحصیلی دانشجویان حول سه محور ذیل مورد بررسی قرار گرفته است: الف) عوامل فردی و خانوادگی (ب) عوامل اجتماعی و اقتصادی (ج) مسائل و مشکلات آموزشی. در این بررسی تعداد ۱۹ فرضیه براساس محورهای فوق تهیه و تدوین گردید و با محاسبات آماری به محک تجربه و آزمایش گذاشته شد. تعدادی از این فرضیه‌ها مورد تأیید قرار گرفت و به اثبات رسید و تعدادی دیگر مورد تأیید قرار نگرفته است. متغیرهایی که روی افت تحصیلی دانشجویان به نحوی از انحاء موثر بوده‌اند عبارتند از: سهمیه ورودی دانشجویان - میزان درآمد خانواده‌های آنان - اشتغال به کار دانشجویان - پایین بودن سطح امکانات و تجهیزات آموزشی - پایین بودن ساعات مطالعه دانشجویان - عدم قبولی در اولویتهای اول تا سوم - عدم آگاهی از مواد و محتوای رشته‌های تحصیلی در بدو ورود به دانشگاه و همچنین ضعف بنیه علمی و تجربی اساتید از جمله متغیرهایی هستند که بر افت تحصیلی دانشجویان مؤثر بوده است.

آجرلو (۱۳۷۹) در تحقیقی تحت عنوان شناسایی عوامل مرتبط با افت تحصیلی دانشجویان ورودی سال ۷۶ مقطع کارشناسی دانشکده کشاورزی کرج به بررسی علل افت تحصیلی و دسته بندی آنها در دانشجویان دانشکده کشاورزی کرج پرداخته است. نوع تحقیق، همبستگی - همخوانی می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان ورودی سال ۷۶-۷۷ دانشکده کشاورزی کرج در رشته‌های ده گانه کشاورزی است که با توجه به روش نمونه گیری تصادفی ساده ۸۵ نفر از آنها به کمک فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه انتخاب شده‌اند. تحقیق حاضر به این نتیجه رسیده است که بین جنسیت افراد، نحوه اشتغال آنها، استفاده یا عدم استفاده از سهمیه، محل سکونت، نوع رشته تحصیلی در زیر بخش کشاورزی، معدل کلی فرد و تعداد واحدهای گذرانده شده تفاوت معنی داری وجود دارد.

ده بزرگی و موصلی (۱۳۸۰) پژوهشی با عنوان "بررسی علل افت تحصیلی در دانشجویان پزشکی ورودی ۷۱ و ۷۲ شیراز" انجام داده اند. در این مطالعه که به صورت مقطعی بر روی کلیه دانشجویان ورودی ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ انجام گرفت. دانشجویان بر اساس معدل دانشگاهی به دو گروه موفق (معدل بالای ۱۶) و ناموفق (معدل زیر ۱۴) تقسیم شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد که معدل دوران متوسطه، میزان علاقه به پزشکی، انگیزه و سطح تحصیل والدین در دانشجویان موفق از دانشجویان ناموفق بالاتر بود. به علاوه فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه در بیش از ۶۶ درصد از دانشجویان ناموفق بیش از یک سال و در مقابل در حدود ۸۵ درصد از دانشجویان موفق بلافاصله و حداکثر یک سال بوده است. بیش از ۷۵ درصد دانشجویان موفق دارای منزل شخصی و ۷۱/۷ درصد از دانشجویان ناموفق در خوابگاه زندگی می‌کنند. حدود ۲۸/۳ درصد از دانشجویان موفق و تنها ۶ درصد از دانشجویان موفق دارای شغل اضافی بوده اند. ۴۳/۴ درصد از دانشجویان ناموفق هیچ برنامه‌ای جهت مطالعه نداشتند. ۵۰/۱ درصد دانشجویان ناموفق متأهل بوده اند در صورتی که تنها ۱۸/۳ درصد از دانشجویان موفق متأهل بوده اند. رابطه معناداری بین موفقیت و حضور در کلاس وجود نداشت. ۷۰ درصد دانشجویان ناموفق دارای سهمیه ایثارگران بوده اند.

عالی خانی و همکاران (۱۳۸۵) تحقیقی تحت عنوان "بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان پرستاری در سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۳ دانشگاه علوم پزشکی ارتش" انجام داده اند. این پژوهش از نوع توصیفی-مقطعی بوده که بر روی ۱۸۹ نفر از دانشجویان ورودی ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۳ دانشکده پرستاری ارتش انجام گرفته و ابزار گردآوری اطلاعات آن شامل مشاهده مستقیم پرونده‌های آموزشی و استفاده از پرسشنامه بوده است. یافته‌ها نشان داد که فراوانی افت تحصیلی در ۱۸۹ نفر دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی ارتش ۳۲ نفر (۱۶/۹٪) بود. ارتباط معنی داری بین متغیرهای جنس، میزان تحصیلات والدین، در قید حیات بودن والدین، شغل پدر و درآمد خانوادگی با افت تحصیلی دانشجویان وجود نداشت. در حالیکه ارتباط معنی داری بین متغیرهای سن، معدل دیپلم، محل سکونت، وضعیت تأهل، استفاده از سهمیه، شغل جانبی، شغل مادر و میزان درآمد فردی با افت تحصیلی دانشجویان مشاهده گردید.

تحقیق آلن و مایوو در دانشگاه‌های آمریکای نشان داد که از میان فاکتورهای افت تحصیلی

دو فاکتور عدم انگیزه و افسردگی از جمله فاکتورهای مهم در بین دانشجویان می‌باشد (Sheoelits & Levits, 2005). استونسون (۱۹۹۶) در تحقیقی نشان داده است کسانی که از خانواده‌های طبقه پایین هستند عملکرد تحصیلی ضعیفی دارند. جنیفر باکینگهام (۱۹۹۹) در تحقیقی به این نتیجه رسید که پسران بیش از دختران در معرض افت تحصیلی قرار می‌گیرند. وی با بررسی متغیرهای مختلفی از قبیل تفاوت‌های بیولوژیکی دو گروه جنسی، نحوه آموزش و برنامه‌های آموزشی و عوامل اقتصادی و ... نشان داد که تأثیر عوامل اجتماعی و خانوادگی از قبیل از دست دادن پدر بیش از بقیه متغیرها بر روی افت تحصیلی پسران موثر بوده است.

چارچوب نظری و روش شناسی

در تبیین پدیده افت تحصیلی چندین نظریه وجود دارد. کارکردگرایی از رهیافتهای عمده در جامعه شناسی است که گاهی اوقات تحت عنوان نظریه تعادل، وفاق و کارکردگرایی ساختاری از آن یاد می‌شود. بر اساس نظریه کارکردگرایی، یک کل مرکب از اجزائی است که آن را به وجود می‌آورند و در بقای آن سهیم هستند، اگر چه هم اجزا و هم کل ممکن است دچار تغییر و دگرگونی شوند. بدین ترتیب کارکردگرایی می‌کوشد تا ماهیت در هم بافته یک نظام اجتماعی را در کلیت آن درک نماید (اسکیدمور، ۱۳۷۲).

فرض اصلی این نظریه این است که جامعه و نهادهای موجود در آن مثل آموزش و پرورش، اجزاء به هم پیوسته ای هستند که هر یک نقش مهم و ضروری در حفظ بقای کل جامعه ایفا می‌کنند. در این رهیافت کارکرد جامعه شباهت زیادی به کارکرد بیولوژیک بدن آدمی دارد. بدین ترتیب که هر یک از اعضاء برای بقای بدن فعالیت می‌کنند و هر عضوی نقش مهمی در کل نظام بدن ایفا می‌کند. همانطور که وجود قلب یا مغز برای بقای آدمی ضروری است، وجود آموزش و پرورش نیز برای بقای جامعه، ضرورت دارد. در چهارچوب سطح کلان جامعه شناسی آموزش و پرورش، این شیوه نظریه پردازی به تحلیل اثرات ساختار آموزشی بر کل جامعه می‌پردازد (شارع پور، ۱۳۸۷: ۲۰). کلاس درس بر حسب کارکرد آن برای مدرسه، تبیین می‌شود و مدرسه بر حسب کارکردش برای نظام آموزشی و نظام آموزشی بر حسب کارکرد خود برای جامعه (رابینسون، ۱۹۸۱). از دیدگاه کارکردی، کلاس درس

عامل اجتماعی شدن می باشد. بدین معنا که کلاس درس عاملی است که از طریق آن شخصیت افراد به گونه ای تربیت می شود که بتواند برای ایفای نقشهای بزرگسالی آمادگی داشته باشد (دماين، ۱۹۸۱).

بر مبنای نظریه تضاد، نظام‌های اجتماعی به دو گروه داراها یا سلطه گر و ندارها یا سلطه بر تقسیم می شوند که دائماً در حال ستیزه و تنش هستند. ثروتمندان از قدرت، ثروت، کالاها، امتیاز و نفوذ و کنترل جامعه برخوردارند و فقرا در مقابل در کسب سهمی از ثروت و قدرت جامعه بطور دائم با گروه ثروتمند در حال مبارزه هستند و این تهدیدی است برای ثبات اجتماعی موجود.

از این دیدگاه تعلیم و تربیت به ویژه آموزش و پرورش رسمی، وسیله ای است در دست قشرها و طبقات خاص جامعه برای تحکیم هنجارها و ارزشهای مورد نظر و دوام خود در جامعه. دیدگاه تضاد، آموزش و پرورش همگانی را به منزله نوعی ابزار جامعه سرمایه داری تلقی می کنند که راهیابی به سطوح عالی آموزش و پرورش را از طریق کارکرد گزینش و تخصیص و اغواء و فریب مردم، کنترل می کند. کسانی که بر نظام آموزشی تسلط دارند، از طریق آن افراد جامعه را در جهت تحقق مقاصد خویش تربیت می کنند (قلی زاده، ۱۳۷۷: ۵۵-۵۴).

به اعتقاد نظریه پردازان بازتولید، آموزش و پرورش در واقع نابرابریهای قدرت، درآمد و پایگاه اجتماعی را بازتولید می کند؛ ارزشها، قواعد و نهادهای جامعه همگی بازتاب منافع گروههای مسلط و طبقه حاکمند و آموزش و پرورش نیز از این امر مستثنی نیست.

بر اساس نظریه بازتولید، مدرسه به گونه ای سازماندهی شده که امتیازات و مزایا را فقط شامل حال افرادی می سازد که متعلق به خاستگاههای بالای جامعه هستند (شارع پور، ۱۳۸۷: ۶۸). به اعتقاد نظریه پردازان این دیدگاه با وجود اینکه توسعه آموزش و پرورش همگانی، بی سوادی را عملاً حذف کرده، و تعلیم و تربیت دسترسی به یادگیری تجربیاتی را که ذاتاً باعث شکوفایی شخص می شوند، فراهم آورده؛ اما نظام مدرسه، احساس بی قدرتی را که بسیاری از افراد در جای دیگر تجربه می کنند، بازتولید می کند. بدین ترتیب به اعتقاد آنها نظام آموزشی یکی از عناصر اساسی در بازتولید ساختار طبقاتی حاکم در جامعه است (همان، ۷۳). به اعتقاد

برنشتاین، فرزندان طبقه متوسط در مقایسه با فرزندان طبقه کارگر از سرمایه فرهنگی بیشتری برخوردارند. این تفاوتها با ورود کودک به مدرسه، اهمیت می‌یابند. (برنشتاین، ۱۹۹۶). میزان سرمایه فرهنگی که دانش آموز از خانواده خود به دست می‌آورد به پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده او بستگی دارد. سرمایه فرهنگی به همراه سرمایه اقتصادی و اجتماعی به اعضای طبقه مسلط جامعه امکان می‌دهد تا موقعیت خود را در جامعه باز تولید کنند (بوردیو، ۱۹۹۷). بدین ترتیب بر اساس نظریه سرمایه فرهنگی بوردیو، تأثیر خاستگاه اجتماعی خانواده بر موفقیت تحصیلی فرزند ناشی از نوع و میزان منافع فرهنگی است که والدین برای فرزند خود فراهم می‌کنند، زیرا کودک با استفاده از این منابع فرهنگی می‌تواند انتظارات مدرسه را برآورده سازد. عواملی که موجب می‌شوند دانشجویان/دانش آموزان در یک موسسه آموزشی احساس راحتی و مأنوس بودن داشته باشند که خود حاصل تربیت خانوادگی هستند، نابرابری طبقاتی تحصیلی را خلق یا باز تولید می‌کنند (جنکینز، ۱۳۸۵: ۱۶۳).

با توجه به نظریه‌های مطرح و نکات قوت هر یک و با استفاده از روش ترکیبی، الگوی نظری تحقیق حاضر که این مقاله بر اساس آن پی ریزی شده، بر پایه تأثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی، وضعیت جمعیت شناختی دانشجو (سن، جنس)، معدل دیپلم دانشجو و ... بر افت تحصیلی دانشجویان قرار دارد.

بر اساس الگوی نظری تحقیق، ۱۰ فرضیه به شرح زیر قابل آزمون است:

- ۱- بین سن دانشجو و افت تحصیلی رابطه وجود دارد.
- ۲- انتظار می رود جنس دانشجو در افت تحصیلی موجب تفاوت باشد.
- ۳- به نظر می رسد میان میزان تحصیلات پدر و افت تحصیلی رابطه معنی داری وجود داشته باشد.
- ۴- به نظر می رسد میان میزان تحصیلات مادر و افت تحصیلی رابطه معنی داری وجود داشته باشد.
- ۵- انتظار می رود میان شغل پدر و افت تحصیلی رابطه وجود داشته باشد.
- ۶- انتظار می رود میان شغل مادر و افت تحصیلی رابطه وجود داشته باشد.
- ۷- انتظار می رود میان درآمد والدین دانشجو و افت تحصیلی رابطه وجود داشته باشد.
- ۸- احتمال دارد معدل دیپلم دانشجو در افت تحصیلی تأثیر داشته باشد.
- ۹- بین فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه و افت تحصیلی دانشجو رابطه وجود دارد.
- ۱۰- به نظر می رسد میان محل سکونت دانشجو و افت تحصیلی رابطه وجود دارد.

در این تحقیق از روش پیمایش استفاده شده است. جامعه آماری، کلیه دانشجویان ورودی سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۸۹ دانشگاه پیام نور بستک بوده اند.

معیارهای ورود به مطالعه شامل دانشجویانی است که حداقل یک ترم تحصیلی کامل را در دانشگاه پیام نور بستک سپری کرده باشند و در حین انجام پژوهش نیز در این دانشگاه به تحصیل اشتغال داشتند.

روش و ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق شامل مشاهده پرونده‌های آموزشی دانشجویان جهت جمع آوری نمرات هر ترم و اندازه گیری معدل‌ها و پرسشنامه جهت اخذ اطلاعات فردی و خانوادگی دانشجویان (سن، جنس، معدل، وضعیت اشتغال، وضعیت تأهل، مشروط بودن یا نبودن و ...) بوده که با توجه به مطالعات مشابه طراحی گردید. بدین صورت دانشجویان با معدل کمتر از ۱۴ و یا حداقل یک ترم مشروطی به عنوان حجم نمونه ($n=98$) در نظر گرفته شدند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار کامپیوتری spss انجام شد و جهت آزمون فرضیه‌ها از تحلیل واریانس یکطرفه، رگرسیون و آزمون t بهره گرفته شد.

یافته‌های پژوهش

همانگونه که در جدول شماره ۱ مشاهده می شود به منظور بررسی رابطه میان دو متغیر سن و افت تحصیلی از آزمون رگرسیون استفاده شده است. طبق نتایج بدست آمده که در جدول شماره ۱ مشهود است، سن دانشجویان ۱۳ درصد با متغیر وابسته همبستگی دارد. مقدار ضریب $R^2 = 0/021$ حاکی از آن است که متغیر سن قادر به توضیح ۲/۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته در جمعیت نمونه است و ضریب تعیین استاندارد که اندازه اش برابر $Adj.R^2 = 0/017$ می باشد، بیانگر این واقعیت است که متغیر سن ۱/۷ درصد از واریانس متغیر وابسته را در جامعه آماری تبیین می کند و مقدار ضریب B و بتا در این مورد به ترتیب ۰/۲۳۱ و ۰/۱۳۰ بوده است. مقدار $F = 8/86$ با سطح معنی داری ۰/۰۰۰ نشان دهنده رد فرضیه صفر یعنی وجود رابطه معنادار میان دو متغیر مذکور است.

جدول ۱- آزمون رابطه بین سن و افت تحصیلی

نام متغیر	R	R	Adj.R	خطای معیار میانگین	B	بتا	F	Sig
سن	۰/۱۳۰	۰/۰۲۱	۰/۰۱۷	۲/۲۰	۰/۲۳۱	۰/۱۳۰	۸/۸۶	۰/۰۰۰

جدول شماره ۲ نتایج آزمون مقایسه میانگین افت تحصیلی دانشجویان را بر حسب جنسیت نشان می دهد. داده‌های جدول رابطه میان دو متغیر را تأیید نمی کند. با توجه به داده‌های جدول می توان چنین استنباط نمود که میانگین افت تحصیلی برای دانشجویان دختر ۱۶/۴۷ و برای دانشجویان پسر ۱۶/۲۱ بوده است. با توجه به مقدار t بدست آمده که برابر با ۰/۵۹۱ و سطح معنی داری محاسبه شده که ۰/۵۵۶ است فرضیه ما رد می شود.

جدول ۲- آزمون تفاوت میانگین افت تحصیلی بر حسب جنسیت پاسخگویان

نام متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	t	Sig
زن	۵۵	۱۶/۴۷	۲/۳۶	۰/۳۱۸	۰/۵۹۱	۰/۵۵۶
مرد	۴۳	۱۶/۲۱	۱/۹۷	۰/۳۰۱		

جدول شماره ۳ نشان دهنده رابطه بین معدل دیپلم و افت تحصیلی می باشد. مقدار ضریب همبستگی پیرسون میان معدل دیپلم و افت تحصیلی عدد ۰/۲۶۶ است که بیانگر رابطه ای ضعیف می باشد. مقدار R^2 نشان می دهد که متغیر معدل دیپلم ۷/۱ درصد از واریانس متغیر وابسته را در جمعیت نمونه تبیین می کند. در عین حال مقدار $Adj.R^2$ بیانگر آن است که متغیر مستقل ۶/۱ درصد از واریانس متغیر افت تحصیلی را در جامعه آماری تعیین می کند. مقدار ضریب B و بتا در این مورد به ترتیب ۰/۲۷۵ و ۰/۲۶۶ بوده است. مقدار $t = ۲/۷۰$ در سطح معنی داری ۰/۰۰۸ نشان دهنده وجود رابطه معنی دار یژی بین دو متغیر می باشد. بنابراین فرضیه صفر رد و این فرضیه تأیید می شود.

جدول ۳- آزمون رابطه بین معدل دیپلم و افت تحصیلی

نام متغیر	R	R^2	$Adj.R^2$	خطای معیار میانگین	B	بتا	F	t	sig
معدل دیپلم	۰/۲۶۶	۰/۰۷۱	۰/۰۶۱	۲/۱۲۵	۰/۲۷۵	۰/۲۶۶	۷/۲۹	۲/۷۰	۰/۰۰۸

جدول شماره ۴ تحلیل رگرسیون را برای آزمون رابطه میان دو متغیر افت تحصیلی و فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه نشان می دهد. یافته ها نشان می دهد که بین دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد.

جدول ۴- آزمون رابطه بین فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه و افت تحصیلی

نام متغیر	R	R ²	Adj.R ²	اشتباه استاندارد	B	بتا	F	t	sig
فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه	۱۷ ۰/۷	۰/۰۳۱	۰/۰۲۱	۲/۱۶	-۰/۲۸۲	-۰/۱۷۷	۳/۰۹۲	۴۸/۴۱	۰/۰۰۰

جدول شماره ۵ نتایج آزمون مقایسه میانگین میزان افت تحصیلی دانشجویان را بر حسب محل سکونت نشان می دهد. میانگین نمره افت تحصیلی دانشجویانی که با خانواده زندگی می کنند ۱۶/۰۳، در خوابگاه ۱۶/۷۲ و در منازل استیجاری ۱۶/۶۳ می باشد. بنابراین با توجه به مقدار F بدست آمده از تحلیل واریانس نمرات پاسخگویان در مورد افت تحصیلی و وسط معنی داری ۰/۳۸۳ تفاوت میان میانگین های مربوط به طبقات متغیر مستقل رد می شود. بنابراین فرضیه وجود رابطه بین محل سکونت دانشجویان و افت تحصیلی رد می شود.

جدول ۵- آزمون تفاوت میانگین افت تحصیلی بر حسب محل سکونت

محل سکونت	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار میانگین	Sum of squares	F	sig
خانواده	۴۷	۱۶/۰۳	۱/۹۵	۰/۲۸۴	۹/۳۳	۰/۹۷۰	۰/۳۸۳
خوابگاه	۱۱	۱۶/۷۲	۲/۶۴	۰/۷۹۸			
منازل استیجاری	۴۰	۱۶/۶۳	۲/۳۳	۰/۳۶۸			

جدول شماره ۶ نتایج آزمون مقایسه میانگین های افت تحصیلی را بر حسب میزان تحصیلات پدر نشان می دهد. نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان می دهد که تحصیلات پدر ارتباطی با افت تحصیلی دانشجویان ندارد.

جدول ۶- آزمون تفاوت میانگین افت تحصیلی بر حسب میزان تحصیلات پدر

Sig	F	Sum of squares	خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	تحصیلات پدر
۰/۸۷۷	۰/۳۰۰	۵/۹۳۷	۰/۴۹۸	۲/۰۵	۱۵/۸۷	۱۷	بیسواد
			۰/۳۳۶	۲/۴۰	۱۶/۴۳	۵۱	ابتدایی
			۰/۵۴۶	۲/۱۸	۱۶/۶۷	۱۶	راهنمایی و متوسطه
			۰/۴۵۹	۱/۶۵	۱۶/۲۹	۱۳	دیپلم
					۱۶/۵۰	۱	فوق دیپلم

جدول شماره ۷ نتایج آزمون مقایسه میانگین میزان افت تحصیلی دانشجویان را بر حسب تحصیلات مادر نشان می دهد. میانگین ها از لحاظ آماری تفاوت معنی داری با یکدیگر ندارند. بنابراین فرضیه وجود رابطه میان تحصیلات مادر و افت تحصیلی رد می شود.

جدول ۷- آزمون تفاوت میانگین افت تحصیلی بر حسب میزان تحصیلات مادر

Sig	F	Sum of squares	خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	تحصیلات مادر
۰/۸۶	۰/۴۳	۱۲/۹۲	۰/۳۶۶	۱/۸۶	۱۵/۹۲	۲۶	بیسواد
			۰/۳۴۲	۲/۴۶	۱۶/۵۸	۵۲	ابتدایی
			۰/۵۷۷	۲/۰۸	۱۶/۵۰	۱۳	راهنمایی و متوسطه
			۰/۵۴۶	۱/۰۹	۱۵/۴۰	۴	دیپلم
			۰	۰	۱۶/۲۴	۱	فوق دیپلم
			۰	۰	۱۶/۹۴	۱	لیسانس
			۰	۰	۱۷/۴۳	۱	فوق لیسانس

جدول شماره ۸ نشان دهنده تفاوت میانگین افت تحصیلی دانشجویان بر حسب نوع شغل پدر می باشد. با توجه به مقدار F بدست آمده که برابر است با ۱/۱۱۰ و سطح معنی داری ۰/۳۵۷ تفاوت مشاهده شده بین میانگین ها به لحاظ آماری معنی دار نیست. بنابراین فرض وجود

رابطه بین شغل پدر و افت تحصیلی رد می شود.

جدول ۸- آزمون تفاوت میانگین افت تحصیلی بر حسب شغل پدر

Sig	F	Sum of squares	خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	شغل پدر
۰/۳۵۷	۱/۱۱۰	۲۱/۲۵۳	۰/۵۶۲	۱/۵۹	۱۶/۶۴	۸	کارمند
			۰/۶۴۳	۲/۲۳	۱۶/۴۶	۱۲	کارگر
			۰/۲۶۲	۲/۰۴	۱۶/۰۴	۶۱	آزاد
			۱/۲۹۰	۲/۵۸	۱۶/۹۴	۴	بیکار
			۰/۸۰۶	۲/۹۰	۱۷/۳۶	۱۳	بازنشسته

جدول شماره ۹ نشان دهنده تفاوت میانگین نمره افت تحصیلی دانشجویان بر حسب نوع شغل مادر است. با توجه به مقدار F بدست آمده که برابر ۰/۲۶۸ و سطح معنی داری ۰/۸۹۸ می توان نتیجه گرفت که تفاوت معنی داری بین میانگین های مشاهده شده وجود ندارد و فرضیه ما رد می شود.

جدول ۹- آزمون تفاوت میانگین افت تحصیلی بر حسب شغل مادر

Sig	F	Sum of squares	خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	شغل مادر
۰/۸۹۸	۰/۲۶۸	۵/۳۲	۰/۷۹۶	۱/۳۷	۱۵/۸۲	۳	کارمند
			۳/۰۷	۴/۳۴	۱۷/۵۳	۲	آزاد
			۰	۰	۱۵/۶۳	۱	کارگر
			۰	۰	۱۷/۴۳	۱	بازنشسته
			۰/۲۳۱	۲/۲۰	۱۶/۳۴	۹۱	خانه دار

برای بررسی رابطه بین درآمد خانواده و افت تحصیلی، از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. طبق نتایج بدست آمده که در جدول شماره ۱۰ مشهود است، درآمد خانوادگی ۱۶/۴

درصد با متغیر وابسته همبستگی دارد. مقدار ضریب $R^2 = 0/027$ = حاکی از آن است که متغیر درآمد خانوادگی قادر به توضیح ۲/۷ درصد از واریانس متغیر وابسته در جمعیت نمونه است و ضریب تعیین استاندارد که اندازه اش برابر $Adj.R^2 = 0/017$ است، بیانگر این واقعیت است که متغیر درآمد خانوادگی ۱/۷ درصد از واریانس متغیر وابسته را در جامعه آماری تبیین می کند و مقدار ضریب B و بتا در این مورد به ترتیب ۰/۰۰۲ و ۰/۱۶۴ بوده است. مقدار t با سطح معناداری ۰/۰۰۰ نشان دهنده رد فرضیه صفر یعنی وجود رابطه معنادار میان دو متغیر مذکور است.

جدول ۱۰- آزمون رابطه بین درآمد خانوادگی و افت تحصیلی

نام متغیر	R	R ²	Adj.R ²	خطای معیار میانگین	B	بتا	F	t	Sig
درآمد خانوادگی	۰/۱۶۴	۰/۰۲۷	۰/۰۱۷	۲/۱۷	۰/۰۰۲	۰/۱۶	۲/۶۴	۳۲/۰۶	۰/۰۰

نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان، در میان دانشجویان دانشگاه پیام نور بستک انجام گردید. در ابتدا پس از مطالعه مقدماتی، پیشینه تحقیقات در حوزه مورد نظر بررسی شدند. برای طراحی الگوی تحقیق از نظریات جامعه شناختی مختلفی استفاده به عمل آمد. همچنین در اینجا از روش پیمایشی و تکنیک پرسشنامه برای جمع آوری داده‌ها بهره گرفته شد. جامعه مورد مطالعه کلیه دانشجویان ورودی سال ۱۳۸۶ تا ۱۳۸۹ بوده اند. روش و ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق شامل مشاهده پرونده‌های آموزشی دانشجویان جهت جمع آوری نمرات هر ترم و اندازه گیری معدل‌ها و پرسشنامه جهت اخذ اطلاعات فردی و خانوادگی دانشجویان (سن، جنس، معدل، وضعیت اشتغال، وضعیت تأهل، مشروط بودن یا نبودن و ...) بوده که با توجه به مطالعات مشابه طراحی گردید. بدین صورت دانشجویان با معدل کمتر از ۱۴ و یا حداقل یک ترم مشروطی به عنوان حجم نمونه (n=98) در

نظر گرفته شدند. به طور کلی، خلاصه ای از یافته‌ها را می‌توان به شرح زیر ارایه نمود:
 یافته‌های این مطالعه نشان داد که بین سن و افت تحصیلی دانشجویان از نظر آماری ارتباط معنی داری وجود دارد. به این صورت که هر چقدر سن دانشجویان بالاتر بوده، افت تحصیلی آنها بیشتر شده است.

یافته‌های دیگر پژوهش حاضر این بود که بین جنسیت و افت تحصیلی رابطه وجود نداشت. عامل دیگری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته، پیشینه تحصیلی دانشجویان در دبیرستان (معدل دیپلم) است. بر اساس مطالعه حاضر مشخص شد که معدل دیپلم نقش مهمی در افت تحصیلی دانشجویان داشته است. به صورتی که دانشجویانی که در دوره دبیرستان معدل بیشتری داشتند در دانشگاه نیز موفقیت بیشتری را نشان دادند و بالعکس. یافته‌ها همچنین نشان داد که فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه با افت تحصیلی رابطه معنی داری وجود دارد. از یافته‌های دیگر پژوهش حاضر این بود که تحصیلات والدین با افت تحصیلی رابطه معنادار ندارد. یافته‌های مطالعه نشان داد که شغل والدین با افت تحصیلی ارتباط نداشته است. تأثیر درآمد خانواده بر افت تحصیلی در مطالعات فرهادی و همکاران، درخشان، شمشیری، خیر، علیاری شوره دلی و بررسی حاضر مد نظر قرار گرفته است. در ارتباط با تأثیر محل سکونت دانشجویان بر افت تحصیلی، ارتباط معنی داری مشاهده نشد. عملکرد تحصیلی دانشجویان در دانشگاه به عوامل مختلفی از جمله بنیان‌های علمی و خانوادگی قبل از دانشگاه و عملکرد فردی در دانشگاه بستگی دارد. تجمع عوامل تأثیرگذار بر افت تحصیلی نظیر افزایش سن، تأهل، جنس مذکر، معدل دیپلم پایین، فقر و پایین بودن سطح اقتصادی خانواده و ... می‌تواند احتمال افت تحصیلی و عواقب پس از آن را تشدید بخشد.

بنابراین برای بهبود وضعیت تحصیلی اقدامات زیر لازم به نظر می‌رسد:

- به تقویت پایه تحصیلی در دبیرستان توجه ویژه‌ای شود و نظام آموزشی را از پایه اصلاح کرد.

- معدل دیپلم به عنوان یکی از شرایط ورود به دانشگاه در نظر گرفته شود.

- برگزاری امتحانات پایان ترم و تشویق دانشجویان برای مطالعه و انباشته نشدن مطالب در

پایان ترم با تقویت روابط اساتید و دانشجویان، زمینه رضایت مندی دانشجویان از دانشگاه و

ارتقای وضع تحصیلی آنها فراهم شود.

منابع

آجرلو زهرا، (۱۳۷۹) شناسایی عوامل مرتبط با افت تحصیلی دانشجویان ورودی سال ۷۶ مقطع کارشناسی دانشکده کشاورزی کرج. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت. تهران.

اسکیدمور، ویلیام (۱۳۷۲). تفکر نظری در جامعه‌شناسی: ترجمه علی محمد حاضری، سعید سبزیان، احمد رجب زاده، محمد مقدس و علی‌هاشمی گیلانی، تهران: نشر سفیر.

جنکنیز، ریچارد؛ (۱۳۸۵)، «پی‌یربوردیو»؛ ترجمه: لیلا جوافشانی و حسن چاوشیان، تهران: نشر نی. ده بزرگی، غلامرضا و موصلی، حیدرعلی (۱۳۸۱). بررسی علل افت تحصیلی در دانشجویان پزشکی ورودی ۷۱ و ۷۲ شیراز. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، شماره ۷. مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز.

شارع پور، محمود (۱۳۸۷). جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت).

صداقت کامران، ملکی صادق. عوامل سازمانی مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز. طرح پژوهشی مصوب دانشگاه آزاد ۱۳۸۱: صص (۱۷-۲۱-۳۹).

عالی خانی، شیرین، مرکزی مقدم، نادر، برومند، سهیلا و زند بگله، میترا (۱۳۸۵). بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی دانشجویان پرستاری در سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۳ دانشگاه علوم پزشکی ارتش. مجله دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران. دوره ۴ شماره ۲.

مسلسل ۱۴: ۸۱۹-۸۲۴. تابستان

قلی‌زاده، آذر (۱۳۷۷)، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، تهران: انتشارات محتشم.

هزار جریبی دستکی جعفر. بررسی علل افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه تهران (دانشکده علوم اجتماعی). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران. تهران، ۱۳۷۳.

Berk, LE (1999). *Infants, children and adolescents*. 2nd ed. Boston: Allyn & Bacon.
Bernstin, B (1996). *Pedagogy, symbolic control and identity*; London: Taylor and Francis.

- Bourdieu,P(1997). The forms of capital.in A.H.Halsey,Hugh Lauder,Philip Brown, and Amy Stuart Wells (Eds), Education: Culture,Economy, and Society ,Oxford, England:Oxford University Press.
- Buckingham, J.(1999). The puzzle of boys educational decline. A review of the evidence. Issue Analysis. Vol,18.No,9.pp,241-235.
- Demain,J.(1981). Contemporary theories in the sociology of education; London: McMillan.
- Lindemann R, Duek JL,Wilkerson L. A comparison of changes in dental students and medical students approaches learning during professional training; Eur j pent Educ 2001: 5(4).162-7
- Robinson,P.(1981). Perspectives on the sociology of education; London: Routledge and Kegan Paul.
- Sheoelitz chaels, levitz norel. Solving the retention puzzle, 2005 <http://file A:/education Acce ss report USA funds.htm>.
- Stevenson, H(1996). Long-term prediction of academic achievement. Journal of educational psychology. Vol,88.No,4.p,750.
- Unesco (1984). Wastage in the word between 1970-1980.unesco.paris.

